

Stormossenin sammalkartoitus 2018

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Terhi Korvenpää

JOHDANTO JA MENETELMÄT

Kartoitusten tavoite ja tarkoitus

Tämä lajistokartoitus raportteineen on toteutettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa (LIFE 16NAT/FI/000583). Kartoituksen tarkoitus oli tuottaa sellaista lajeihin liittyviä taustatietoa, jota pystyttäisiin käyttämään hyödyksi Natura2000-alueisiin kuuluvan ja LIFE-hankkeessa ennallistettavaksi aiotun suon ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa. Kartoitustuloksia pystytään käyttämään myös jatkossa hyväksi alueen lajiston seuraamisessa ja turvaamisessa.

Kartoituskohteet ja -menetelmät

Kartoituskohteena oli Kemiönsaarella sijaitseva Stormossen, ja sen Natura 2000-verkoston kuuluva alue (FI0200003). Stormossen on Lounais-Suomen rannikolla harvinainen lähes luonnontilainen keidassuokokonaisuus. Kokoa Natura-alueella on 139 ha, ja se muodostuu kahdesta suo-alueesta. Pohjoisosa kuulu soidensuojelun perusohjelmaan, mutta lounaisosan lähes luonnontilainen keidassuon osa on ohjelman ulkopuolista aluetta. Suot ovat pääosin rämettä (reunoilla isovarpuista rämettä), mutta lounaisosassa on myös hieman nevaa. Kaakkoiskulman ojitettu ja ennallistettavaksi aiottu alue on vahvasti muuntunut ja kasvaa jopa järeää puustoa.

Stormossenin lajistokartoitus tehtiin Metsähallituksen sammalkartoitusohjeen mukaisella TPS-kartoitusmenetelmällä, joka sopii sammalten lisäksi myös putkilokasvien kartoittamiseen. Tässä TPS-suunnitelman taustatiedoksi tehtävässä kartoituksessa laajemmasta kohdealueesta kartoitetaan lajistoa tarkemmin vain suoraan toimenpiteiden kohteina olevat toimenpidekuviot, tai toimenpiteiden välittömällä vaikutusalueella sijaitsevat kuviot. TPS-kartoitusmenetelmän kohdelajeina ovat aina valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset, silmälläpidettävät, rauhoitetut, harvinaiset ja puutteellisesti tunnetut sammalet. Näin kaikki kartoituksessa havaitut huomionarvoiset lajit pystytään ottamaan huomioon ennallistamistöitä suunniteltaessa, joko vähintään olemassa olevat esiintymät turvaten, tai jopa niiden elinoloja parantaen.

TPS-kartoituksen metodeihin kuuluu, että maastossa kuljettu kartoitusreitti tallennetaan kunakin kartoituspäivänä GPS-paikantimella kartoitusjäljeksi. Näin voidaan myöhemmin saada helposti selville millä alueella kartoittaja on kulkenut lajistoa havainnoiden. Myös kaikkien kartoituksen kohteena olevien lajien havaintopaikat tallennetaan aina GPS-paikantimeen pistemäisinä havaintopaikkoina. Laaja-alaisista lajiesiintymistä havaintopisteitä saattaa kertyä useita, sillä uusi havaintopiste otetaan aina, mikäli pisteiden välillä on etäisyyttä yli 10 m. Pienemmistä lajiesiintymistä pisteitä otetaan vain yksi, ja se yleensä sijaitsee lajiesiintymän keskiosassa. Havaituista lajeista kirjataan muistiin aina myös paljon taustatietoa mm. lajin elinympäristöstä, esiintymään liittyvistä muista tärkeistä tiedoista.

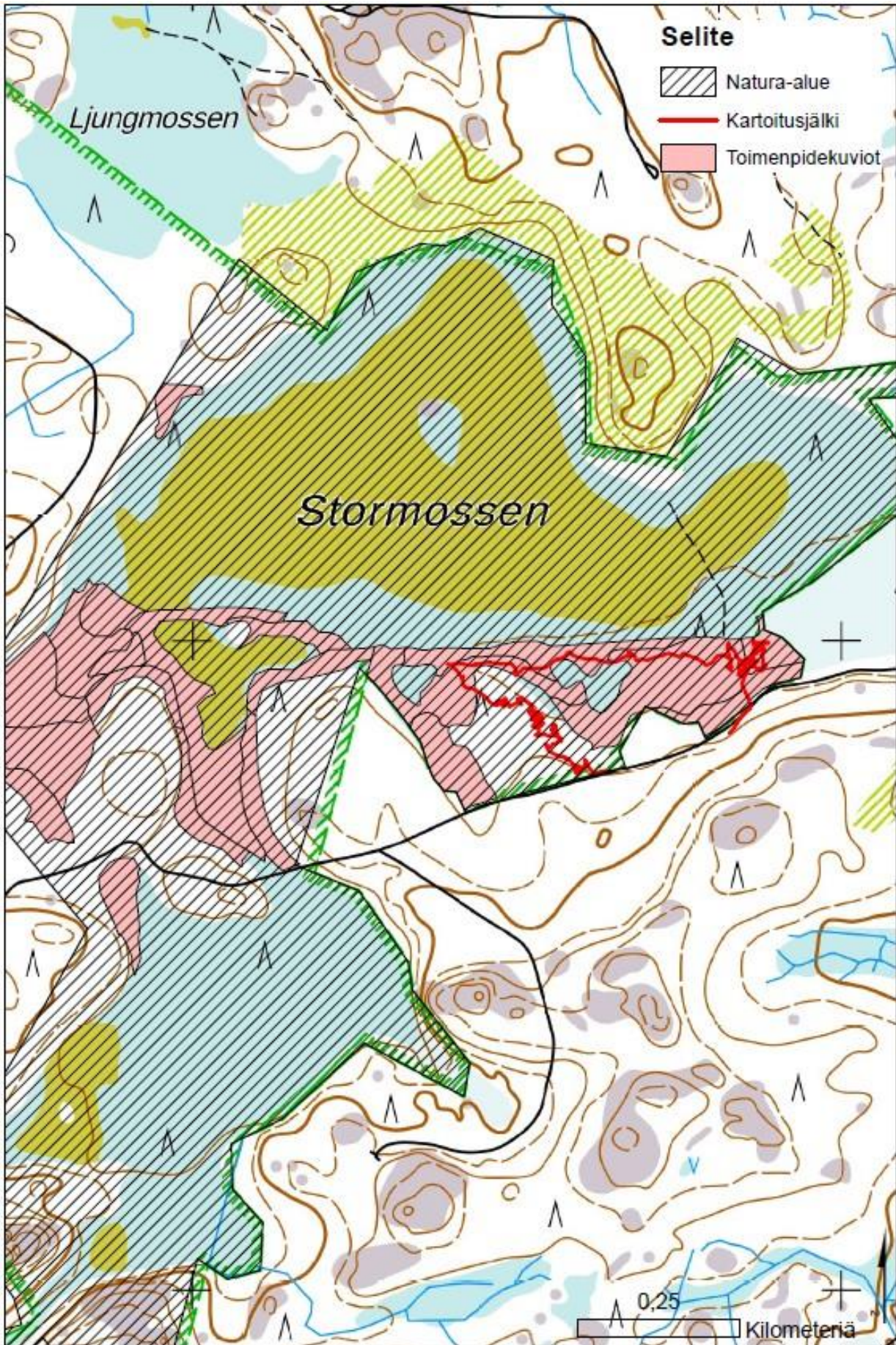
Osan kartoitettavista sammallajeista pystyy tunnistamaan maastossa varmasti, mutta vaikeasti tunnistettavista kohdelajeista, tai niiksi epäillyistä sammallajeista, kerätään aina keruupusseihin näytteitä mukaan otettavaksi. Näytepusseihin päätyneiden lajien tunnistus tehdään myöhemmin toimistolla mikroskoopin ääressä. Näytteet usein myös museoidaan, jotta lajin esiintyminen kartoituskohteella voidaan myöhemmin verifioida, sillä kokeneillekin sammaltuntijoille sattuu silloin tällöin tunnistusvirheitä, ja lajien taksonomiakin muuttuu ajan kuluessa. Näytteiden avulla kartoitusalueella elävä laji voidaan tunnistaa jatkossakin ilman tarkastuskäyntiä paikan päällä maastossa. Putkilokasvit pystytään tunnistamaan käytännössä aina maastossa, eikä niistä useimmiten kerätä näytteitä kuin satunnaisesti. Myös kaikkien maastosta kerättyjen näytteiden keruupaikat tallennetaan tietenkin aina GPS-paikantimeen siltä varalta,

että kerätty laji on kohdelaji, ja sen tarkemmat kasvupaikkatiedot ovat tarpeen jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

Stormossenilla kartoitettiin tarkemmin ne ennallistettaviksi ehdotetut toimenpidekuviot lähialueineen, jotka olisivat mahdollisia TPS-kartoitettavan kohdelajiston kasvupaikkoja. Muut osat jätettiin kartoittamatta kartoitukseen rajatun työajan ja valitun menetelmän vuoksi, mutta lajeja havainnoitiin tietenkin myös kartoitettavien kohteiden välillä siirryttäessä. Alustavat kartoituskohteet olivat levittäytyneet laajalle alalle, eikä niistä lopulta tutkittu tarkemmin kuin pieni osa. Useilta ennallistettavaksi aiotuilta kuviolta huomasi jo kuvion reunalle kävellessä, ettei kuviolta tulisi löytymään huomionarvoista lajistoa. Joillekin ennallistettavaksi ehdotetuille ojikoille ei menty lopulta lainkaan. Stormossenin sammalkartoitukset pyrittiin hoitamaan mahdollisimman tehokkaasti. Toimenpidekuvioiden kartoitus toteutettiin 17.8.2018. Yhteensä kohteilla käytettiin tehokasta kartoitusaikaa n. 10 tuntia.

Stormossenin toimenpidekuviot sekä kartoituksesta tallennettu kartoittajan kulkureitti eli kartoitusjälki, ja siten lopullinen kartoitusalue näkyvät kuvassa 1. Reitti ja lajihavainnot tallennetaan ympäristöhallinnon yhteiskäytössä olevaan LajiGIS -paikkatietojärjestelmään, josta kartoitustuloksia voi tarkastella myöhemminkin.

Tässä raportissa on lajeista käytetty tuoreimman uhanalaisuusarvioinnin mukaista uhanalaisuusluokitusta (2019). Maastokartoituksesta ja sen suunnittelemisesta, näytteiden mikroskoopilla tapahtuneesta lajinmäärityksestä ja raportoinnista vastaa suojelubiologi Terhi Korvenpää Metsähallituksen Rannikon luontopalveluista.

Kuva 1. Stormossen, ennallistettavat suokuviot ja kartoitusjälki.

TULOKSET

Lajihavainnot

Lajistokartoituksen erityisenä tarkoituksena oli etsiä ennallistettavalta alueelta aikaisemmin (v. 1994) tavattua erityisesti suojeltavaa rannikkorahkasammalta (*Sphagnum affine*). Lajia oli 25 v aikaisemmin tavattu hakkuuaukealla pieninä mättäinä siellä täällä. Laji on erittäin vaikea tunnistaa maastossa, sillä se muistuttaa kalvakkarahkasammalta (*Sphagnum papillosum*), etelänrahkasammalta (*Sphagnum palustre*) ja vaalearahkasammalta (*Sphagnum centrale*). Kartoitushetkellä entisellä ojitetulla hakkuuaukolla (aikaisemmat havaintotiedot) kasvoi männikköä. Rahkasammalia kasvoi enää ennallistettavan alueen matalissa ojissa, joista löytyikin useita ”epäilyttäviä”, joskin hyvin pieniä (parin dm2 laajuisia) rahkasammaleiintymiä. Paikalla aisaisemmin sijainnut ilmeisen korpinen suo oli hyvin kuivunut ojitusten seurauksena, ja rahkasammalia kasvoi enää ojien pohjilla ja reunoilla, nekin käytännössä ns. kuivalla maalla. Kaikista rannikkorahkasammaleiksi edes hieman epäilyistä mättäistä kerättiin näytteet myöhemmin tunnistettavaksi. Ne näyttivät olevan etelänrahkasammalta, mutta jälkikäteistarkastelussa yksi hyvin pieni mätäs olikin lopulta rannikkorahkasammalta (det. Turkka Korvenpää).

Muut uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit havaittiin ennallistettavien alueiden ulkopuolelta, kivennäismaan vanhoista metsistä (ks. raportin kansikuva), ja lajit ovatkin kaikki lahokuilla kasvavia sammalia. Erittäin uhanalaisen, luontodirektiivin II -liitteen ja rauhoitetun lahokaviosammalen (*Buxbaumia viridis*) edellisvuotisia itiöpesäkkeen periä tavattiin 3 kpl järeällä kuusen lahoringolla. Samalla rungolla tavattiin myös silmälläpidettävää rakkosammalta (*Nowellia curvifolia*), jota kasvoi myös viidellä muulla kasvupaikalla. Laji oli melkein kaikilla kasvupaikoillaan suht runsas. Silmälläpidettävä kantoraippasammal (*Crossocalyx hellerianus*), joka myös vaatii yleisesti ottaen hieman kookkaampaa lahokuuta, havaittiin kahdelta päällekkäiseltä, järeältä rungolta. Kaksi laikkua tavattiin sekä ylemmältä että alemmalta rungolta, ja laji kasvoi lisäksi runsaana päällimmäisen rungon keskiosassa.

Taulukko 1. Kartoituskohteen merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Havainnot kpl
<i>Buxbaumia viridis</i>	lahokaviosammal	EN, dir.laji	1
<i>Crossocalyx hellerianus</i>	kantoraippasammal	NT	2
<i>Nowellia curvifolia</i>	rakkosammal	NT	6
<i>Sphagnum affine</i>	rannikkorahkasammal	EN, erityisesti suojeltava	1

HOITO YM. SUOSITUKSET

Lahopuulajien osalta ei ollut nähtävissä mitään isompia välittömiä uhkatekijöitä esiintymien suhteen. Lajeille sopivaa lahokuuta esiintyi alueella, ja esiintymät olivat hyvin voivia, joskin niukkoja. Vanhaa kivennäismaalla kasvavaa metsää ei varsinaisesti suojellulla suoalueella ole kovinkaan paljoa, vain reunoilla, joten habitaatin vähyys voi pitkällä aikavälillä olla lajeille uhka. Lajien tilaa on seurattava, samoin kuin sopivan kookkaan lahokuun määrää, jotta lajit selviävät alueella jatkossakin.

Rannikkorahkasammalen osalta sen ainoa löydetty esiintymä on hyvin todennäköisesti nyt menetetty. Alueen ennallistamistyöt aloitettiin ennen tämän raportin valmistumista, ja kasvupaikan ojat oli tarkoitus tukkia suon vesitalouden palauttamisen vuoksi. On siis erittäin todennäköistä, että esiintymä tuhottiin ennallistamistöiden yhteydessä. Esiintymän turvaamiseksi se oltaisiin voitu irrottaa kasvualustastaan ennallistamistöiden yhteydessä, ja istuttaa takaisin paikalleen töiden ollessa ohi. Alueella on aikaisemmin kasvanut lajia enemmän, ja laji oli mitä ilmeisimmin vähentynyt vuosien saatossa ympäristön huomattavan kuivumisen vuoksi. Periaatteessa laji on voinut säilyä alueella ennallistamiskohteen ulkopuolella, mutta todennäköisempää on, että laji on alueelta kokonaan kadonnut.